

Máté Zsuzsanna

Néprajzi elemek a mai magyar mint idegen nyelvi tananyagokban

1. Bevezetés

A különféle néprajzi témák, elemek bevonása a magyar mint idegen nyelv (MID) tanításába nemcsak a nyelv (pl. kiejtés, lexika, grammatika) tanításának és a kultúra közvetítésének a szempontjából lehet hasznos, hanem jelentősen növelheti a tanulóknak a magyar nyelv és kultúra iránti vonzódását és tanulási motivációját is. Érdekes kérdés, hogy napjainkban kiknek milyen néprajzi tartalmakat hogyan volna érdemes közvetíteni a MID-ben. A jelen tanulmány¹ ennek a témának egy szeletével foglalkozik: a forráselemzés célja annak feltárása, hogy hol, hogyan és milyen céllal jelenik meg egy-egy néprajzi elem, téma a napjainkban használatos MID-tankönyvekben, segédanyagokban, tematikus füzetekben, online oktatási anyagokban.

2. Néprajzi elemek a tananyagokban

A ma használatban lévő MID-tananyagokban szereplő néprajzi témák, elemek bemutatását, tanítását három csoportban vizsgálom: (1) gyerekek és fiatal tanulók számára készült tankönyvek, (2) felnőtteknek szóló tankönyvek, (3) online tananyagok.

2.1. Gyermeknek és fiataloknak szóló tankönyvek

Gyermekek számára készült magyar nyelvkönyv kevés van a könyvpiacra; az egyik ilyen kötet a *Kiliki a földön* című (Varga–Vidéki–Gróf–Szende 2007) kétrészes könyv (és a hozzá tartozó hangzóanyag). Kiliki egy földönkívüli, akinek az űrhajója Budapesten száll le, és aki itt-tartózkodása során sok mindent gyorsan megtanul, a nyelvet is. A tanulók vele együtt sajátíthatják el a magyar nyelv alapjait, a grammatikai, lexikai és kommunikációs eszközöket. Ez a nyelvkönyv semleges ábrákkal és témákkal kalauzolja a gyerekeket a nyelvtanulás útján, néprajzi vonatkozású részei egyáltalán nincsenek, mivel a hangsúly nem a kultúra- és hagyományközvetítésen van, hanem a nyelvi-nyelvtani szabályok, ismeretek átadásán. A *Kiliki a földön* tehát a szó szoros értelmében vett nyelvkönyv, amely kezdő szinten egyedülálló a gyermekek számára készült MID-tankönyvek sorában.

Kiegészítő és kísérleti tankönyvek, tananyagok természetesen vannak (kis)iskolások számára, ilyen egyrészt a migráns gyermekeknek szóló *Együtthaladó* című tananyagcsalád, a származásnyelvi tanulóknak készült *Balassi-füzetek* öt kötete, a környezetnyelvként magyart tanulók számára megírt *Csön-csön gyűrű* és *Kerek perec* című kísérleti tankönyvek vagy például a MID-oktatáshoz lazábban kapcsolódó, ám mégis említést érdemlő, csángómagyar gyerekek számára készített, kétnyelvű *Buchet – Bokréta* című olvasókönyv. A következőkben ezekről szövegek.

¹ A magyar néprajz és néphagyományok iránt érdeklődő emberként, volt amatőr néptáncosként, a Hagyományok Háza volt és a KRE BTK Néprajztudományi Intézet jelenlegi adminisztratív munkatársaként a KRE Magyar mint idegen nyelv szakos pedagógus szakirányú továbbképzésen írt záródolgozatom témájául a néprajzi elemeknek, témáknak a magyar mint idegen nyelv tanításában való megjelenítését választottam. A jelen tanulmány ezen dolgozat első, tananyagelemző részének rövidített változata.

Az *Együtthaladó*² programnak a Miskolci Egyetem adott otthont 2010 és 2015 között. A program célja az volt, hogy segítséget nyújtson a magyar közoktatásban tanuló migráns gyermekek számára a magyar nyelv elsajátításában, és módszertanilag segítse az érintett pedagógusokat. A 2010-es évektől a migrációban „egyre növekszik azok száma, akik literációs problémákkal küzdenek: alapvető grammatikai hiányosságaik vannak, magyar szóincsük nem teszi lehetővé, hogy aktívan bekapcsolódjanak az életkoruknak megfelelő tanítás-tanulás folyamatába, nem ismerik a latin betűs írásrendszert, nyelvtanulásukat nehezíti, hogy anyanyelvük más nyelvtípusba tartozik, és eltérő kulturális háttérrel rendelkeznek” (Kecskés-Kovács 2015: 126). A migrációs háttérű diákok oktatása ezért nagy kihívásként és sokszor teherként nehezedik a szaktanárookra. Ennek a problémának a feloldásához szeretne hozzájárulni a program.

A következő tantárgyakban készültek el segédanyagok (évfolyamonként, illetőleg témakör szerint): *Irodalom* 3–8., *Nyelvtan* 3–8., *Matematika* 3–8., *Környezetismeret* 3–4., *Természetismeret* 5–6., *Biológia* 7–8., *Történelem* 5–8. osztály, *Hon- és népismeret* I–II., illetőleg használható egy pályaorientációs segédanyag, valamint különböző mátrixok, útmutatók.³ A füzetek emblematikus figurája Kócos, a puli, aki a gyermekek kalauza a tanulásban, és aki pajkossága, kedvessége révén – remény szerint – könnyebben megszeretteti a tananyagot a tanulókkal. A feladatoknak három besorolása van: egy csont (A1), két csont (A2) vagy három csont (B1) jelzi a nehézségi szintet.

A felsorolt füzetek közül a *Hon- és népismeret* két kötete tárgyalja részletesen a néprajzi témákat, de az *Irodalom* néhány füzetében is megjelenik egy-egy népköltészeti téma. A nyelvtani segédanyagokban szűk értelemben vett grammatikai feladatok és tárgykörök találhatók, egy apró kivételtől eltekintve: a 8. osztályos füzet *Nyelvváltozatok* fejezetében akad egy népdallal kapcsolatos példa: „Figyeld meg az *Érik a cseresznye* c. dal köznyelvi és nyelvjárási előadását!” Ezenkívül egy internetes feladat is szerepel: „Hallgass bele a nyelvjárásainkba!” felszólítással ajánlja a szerző a <http://geolingua.elte.hu/> oldalát – ezen az oldalon sok olyan szöveg található, amely valamely népszokás, a hagyományos paraszti életmód stb. leírását tartalmazza (vö. Kecskés 2011: 62).

Az *Irodalom* kötetekben főként két fő népköltészeti-irodalmi műfaj, a mese (3–5. osztály) és a dal (6. osztály) áll az ide tartozó témák középpontjában. A 3. és 4. osztályos füzet *Meseország* című fejezeteiben változatos feladatok találhatók általában a mese műfajához, illetve egy-egy konkrét meséhez kapcsolódóan. Szó esik például a *Kőleves* című magyar népmeséről, *A szorgalmas és a rest leány* című székely népmeséről, *A rátóti csikótojáról*, de La Fontaine- és Grimm-mesék feldolgozása is helyet kap a kötetekben. A szövegekhez számos szóincs-bővítő és szövegértést fejlesztő feladat kapcsolódik. Visszatérő feladattípusok – a füzetek egységes koncepciójaként – a hangzókiegészítéssel kapcsolatos feladatok, a szókiegészítés, a ragozási és mondatalkotási feladatok, valamint sok az összekötős, aláhúzó, színezős feladat, illetőleg vannak transzformációs utasítások is (megfelelő alakba történő átalakítás szám, személy, idő stb. szerint; Dr. Illésné 2012a, 2012b). Nagy hiányosság azonban, hogy egyik füzet sem tartalmazza magukat a meseszövegeket, és utalás sem történik arra vonatkozólag, hogy hol keresse a tanár vagy a diák azt az alapszöveget, amivel dolgozni lehet a feladatok megoldásához. Ez a népmesék esetében azért is problémás, mert változó szövegű folklórműfajról van szó (a folklórra általában jellemző a variabilitás), tehát nem mindegy, hogy milyen lexikális-szövegkohéziós jellemzőkkel bíró szöveget választunk egy-egy műfaj bemutatásához, és ezáltal mennyire lesz sikeres a tanuló szövegértési kompetenciájának fejlesztése.

² www.egyutthalado.uni-miskolc.hu

³ Az *Együtthaladó* program weboldalán megtekinthető teljes terjedelmében mindegyik segédanyag (ld. 2-es lábjegyzet).

Az 5. osztályos *Irodalom* füzet a mese kapcsán elsősorban a műfaji jellemzőket tárgyalja (tréfás mese, tündérmese, állatmese, hősmese stb.), a 6. osztályos anyag pedig többek között a dal kapcsán tárgyal műfaji sajátosságokat (pl. népdal és múdál; altatódal, gyerekdal, szerelmi dal). Ebben a füzetben már megjelenik egy-egy rövid mintaszöveg, pl. egy ringatódal: „Aludj baba, aludjál, / feljött már a csillag, / aranyos kis bárány, / hazafelé ballag” (Dr. Illésné 2010b: 8). Ez a rövid vers például nagyon jó választás véleményem szerint egy általános iskolai, nyelvi felzárkóztató anyagba, mivel nyelvezete egyszerű, a köznyelvi regiszterből való, a szavak pedig gyakran használt szavai a mindennapi nyelvhasználatnak is. A népmesék és népdalok mellett ezenkívül az *Irodalom* 3. osztályos anyagában helyet kap egy *Jeles napok* című fejezet is, amely a Mikulás, a karácsony, az újév, a farsang, a húsvét időszakával, valamint az anyák napjával kapcsolatban közöl információkat változatos feladatok formájában.

A *Hon- és népismeret* I–II. kötetek nem évfolyamos bontásban, hanem témakörök köré csoportosulva tárgyalják a Nemzeti Alaptanterv Ember és Társadalom műveltségterületének egyes részeit. A bevándorló célcsoportra való tekintettel kiemelten tárgyalja a segédanyag azokat a területeket is, amelyek a magyar állampolgársági vizsgálathoz szükséges alkotmányos alapismeretekkel ismertetik meg a tanulókat. Ez a két füzet tartalmazza a legtöbb néprajzi témájú feladatot is. Olyan magas szintű ismeretanyagot mutat be, amely – úgy vélem – sok magyar ember lexikális tudásán túlmutat, de az állampolgári vizsgára való felkészülésben minden bizonnyal elengedhetetlenül fontosak ezek a témakörök.⁴

A *Hon- és népismeret* I. ráhangoló fejezete változatos feladatok segítségével vezeti be a családot, a lakóhelyet, a *régen és ma* témakörét. Az egyes fejezetekben előkerülő új témák feldolgozása általában egy-egy rövid (többnyire leíró jellegű) olvasmánnyal kezdődik; például a lakóhely kapcsán ez a néhány mondat szerepel: „A települések közül a legkisebb a tanya. Egy-két család lakóhelye. Ezek a családok általában növényt természetnek, állatokat tartanak. Legtöbb településünk falu. Sokan laknak falun, kertés házban. Sokan közeli városokban dolgoznak. A városban sok emeletes ház van. A városokban élnek a legtöbben” (Kollár 2013: 11). Mivel az *Együtthaladó* füzetek nem önálló nyelvkönyvek, „csupán” az anyanyelvi oktatás kiegészítő MID-tananyagai, elfogadható lehet az ilyen jellegű tömör ismeretközlő szövegek használata, bár kevésbé szerencsések abból a szempontból, hogy távol állnak az élónyelvi diskurzusoktól, és nem feltétlenül keltik fel a fiatal tanulók érdeklődését.⁵ Az olvasmányok után következő feladatsorok ugyanakkor véleményem szerint nagyon érdekesek és változatosak, és bőséges lexikai ismeretanyagot biztosítanak.

Az I. kötetben található *Találkozás a múlttal* első fejezete olyan témákat tárgyal, mint a paraszti hagyományos életmódja (pl. az év rendje, disznóvágás, aratás, szüret stb.), az állattartó mesterségek (pásztor, gulyás, csikós stb.), az emberi élet fordulóinak szakaszai (gyermekkor, ifjúkor, felnőttkor és öregkor), valamint a népviselet, az ünnep és a vallás. Az ide tartozó második fejezetben kapott helyet a hagyományos parasztház és részeinek leírása, a konyha, a kenyérsütés témája, valamint a különböző népi mesterségek (fazekas, bodnár, szücs, kovács stb.). Hogy miként mutatja be a kötet ezeket a témákat, néhány példán keresztül szeretném tárgyalni.

Az évszakokhoz kapcsolódó paraszti munkákat (mint minden témát) egy rövid narratív szöveggel vezeti be a szerző: „A régi világban sok nagy munka volt. Több ilyen munka az évszakok változásától függött” (Kollár 2013: 23). A szöveg után azonnal grammatikai jellegű

⁴ Itt jegyzem meg, hogy a kormányzati weboldalakon napjainkban fent levő állampolgári vizsga tételesorában nem találom meg minden olyan témakört, amit a 2013-ban megjelent *Hon- és népismeret* I–II. tárgyal. Valószínűnek tartom, hogy az évek során változtak a vizsgakövetelmények.

⁵ A projekt segédanyagainak véglegesítése előtt próbaoktatást tartottak olyan iskolákban, amelyekben a tanárok vállalkoztak erre a feladatra. A visszajelzések pozitívak voltak, a tanulók motiváltsága és beszédprodukciós készsége javuló tendenciát mutatott a beszámolók szerint (Kecskés–Kovács 2015: 130–131).

feladatok következnek: meg kell keresni a szövegben a két hosszú magánhangzót tartalmazó szavakat, a két-, három- és négyszótagos szavakat, az igéket, a különféle ragozott alakokat (Kollár 2013: 24), majd csak ezután következnek a szöveg tartalmával kapcsolatos feladatok. Az *-ás/-és* képző gyakorlására ötletes feladat vonatkozik (1. ábra), ugyanakkor a különböző munkákat (disznóvágás, kukoricafosztás, tollfosztás stb.) csak nagyon érintőlegesen magyarázza el már a bevezető szöveg is, így mindenképpen a tanár feladata, hogy elmondja, milyen jelentései vannak például a *vág* vagy a *foszt* igéknek.

20. A földműves kiszántotta a földből a paraszti munkához illő igéket, toldalékokat. Afkoss belőlük főneveket! Írd le őket!

Keress más tantárgy szavai között is *-ás/-és* végű szavakat!

Tantárgy	<i>-ás/-és</i> toldalékra végződő szavak

1. ábra: A földműves és az *-ás/-és* képző (Együttthaladó Hon- és népismeret I.)

Az I. kötet szintén tárgyalja a pásztorok életmódját, és megismerteti az olvasót a különböző pásztorfoglalkozások megnevezéseivel is: *kondás, pásztor, gulyás, csikós, kanász, juhász*. Az egyik kapcsolódó feladatban például az őrzött állatok képeivel kell összekötni a foglalkozásneveket (Kollár 2013: 28). Ennél a témánál érdemes volna megemlíteni (ez lehet a tanár feladata), hogy sok magyar vezetékneven találkozhatunk ezekkel a foglalkozásnevekkel (*Pásztor, Gulyás, Juhász* stb.), illetve, hogy sok családi név a foglalkozásokból, mesterségekből ered (vö. más nyelvekkel, pl. *Molnár – Müller – Miller* stb.), és meg lehetne kérdezni a gyerekeket is erről a saját anyanyelvük vonatkozásában.

Szintén hasznos része a kötetnek az, ahol a szerző a *nép-* előtagú összetett szavakat tárgyalja. A 2. ábra szóvirága jól szemlélteti a néprajzi terminológia ilyen irányú sokszínűségét, valamint hasznos felhívni a tanuló figyelmét arra is, hogy a *nép-* sok más összetett szóban is szerepel (pl. *néppárt, népszavazás, népszámlálás, népköztársaság, népnevelés, népegészségügy, népfelkelés, népvándorlás* stb.).

A kötetben szintén megjelenik a vallás kérdése, de a könyv csupán a keresztény egyházakat említi – a bevezető olvasmány első mondatával megindokolva azt: „Magyarországon a legtöbb vallásos ember keresztény templomba jár” (Kollár 2013: 36). Ennél a résznél is hiányolom a reflektálást a tanulók saját kultúrájára, amely azonban például az Irodalom 3. füzetben többször helyet kap – „A te nyelvedben, a te kultúrádban milyen hasonló elemek vannak?” típusú kérdésekben. Érdemes tehát a tanárnak kiegészíteni a kérdéssort, nemcsak ennél a résznél, de a kötet összes többi témakörénél – például: Milyen a hagyományos esküvői viselet abban az országban, ahonnan származol? Milyen egy hagyományos ház vagy konyha a hazádban? Hol és hogyan esztek? Vannak-e pásztorok a hazádban? Mivel foglalkoznak azok az emberek a te hazádban, akik vidéken élnek? Keress az

interneten információkat, fotókat, és a következő órán mutasd be őket szóban! Néhány mondatban írd a témáról vagy arról, ami a képen látható! Stb.

23. Olvasd el a szöveget! Keresd meg az összetett szavakat, írd őket a fotók szülő mondatához!

A parasztság élete se mindig munkával telik. A nagy munkákat ünneplés, zene és tánc követi, de dologuk közben is sok az éneklés, mesélés. Az ünnepeket ünneplőben töltik, ami tisztes, szebb, mint a hétköznapi ruházat. A használati tárgyakon is sok a díszítés: himzés, festés, fonás, faragás.

A parasztság körében élő zene neve: _____
 A parasztok, pásztorok öltözete, ruhája: _____
 A nép körében keletkezett énekek neve: _____
 Tudomány, ami a nép életét, szokásait vizsgálja: _____
 A parasztok közt kitalált, elmesélt történet: _____
 A parasztság művészi alkotásainak közös neve: _____
 A parasztság körében jellemző táncok neve: _____

Handwritten notes on the image:
 -rajz
 -művészet
 -viselet
 -mese
 -tánc
 -zene
 -nép
 -falatka
 -iskola

2. ábra: Összetett szavak a nép- előtaggal (Együtthaladó Hon- és népismeret I.)

A *Hon- és népismeret Örökség és hagyomány* című fejezete nagyon részletesen tárgyalja a néprajzi tájakat, tájegységeket, régiókat (pl. *Felföld, Dunántúl, Alföld, Erdély*) és megyéket (magyarországiakat és romániaiakat). Ez a fejezet is leíró olvasmányokat és bőséges ismeretanyagot tartalmaz; itt is egyértelműen az a kiadvány célja, hogy a tematikák részletes feldolgozása által elősegítse a diákoknak a magyar közoktatásba való integrálódását és az állampolgári vizsgára való felkészülését. A 3. ábra jól szemlélteti az ismeretátadás bőségét.

11. Olvasd el a szöveget! Írd a térképen a körökbe a tájak számát!

A régi Magyarországot négy nagy területre osztják: Északon a Felföld, nyugat felé a Dunántúl, az ország középső és déli részén az Alföld, míg a keleti, délkeleti területen Erdély van. Ezekben a területeken sok kisebb-nagyobb terület, néprajzi táj van. Ismerjük meg néhányat: A Dunántúlon van a Balaton (1.), a Balatontól északra a Balatontól délre Somogy (2.) található. A Balatontól keletre a Mezőföld (3.) van. Mezőföldtől délre találjuk a Sárközöt (4.) a Duna partján. A Duna másik oldalán, nem messze a Sárköztől Kalocsa és környéke van, ezt a területet Kalocsa-Sárköznek (5.) hívják. A Mezőföldtől keletre a Kiskunság (6.), a Kiskunságtól keletre pedig a Nagykunság (7.) fekszik. A Nagykunságtól északra van a Hortobágy (8.), északnyugatra pedig a Jászság (9.). A Jászságtól északra, a Bükkaljától nyugatra találjuk Palócföldet (10.), míg a Bükkaljától keletre, keleti irányban a Bodrogköz (11.) van. A mai magyarországi területeken kívül esnek az erdélyi tájegységek: Kalotaszék (12.) a torontói vidék és a Székelység között található. Kalotaszéktől keletre a Mezőség (13.) van. A mezőszegi tájaktól keletre találjuk Székelyföldet (14.). Székelyföldről még távolabb is mehetünk, a gyimesi csángók vidéke után, már a történelmi Magyarország határain túlra a moldvai csángók tája, Moldva (15.) található.

3. ábra: Tájak (Együtthaladó Hon- és népismeret I.)

A *Hon- és népismeret* II. kötetének szerzője Kecskés Judit nyelvész. A kötet első fele néprajzzal kapcsolatos témákat taglal, a második rész a magyar tudomány és kultúra jeles alakjairól szól. Az *Örökség, hagyomány* című fejezetben többek között szó esik a nyelvrokonságról, a nyelveredetről, a *Csodaszarvasról*, a monda műfajáról, a honfoglalásról, a nemzeti jelképekről. Külön üdvözlendőek a szerző azon feladatai, amelyek a tanulói reflexiókra építenek: több helyen kapcsolja ugyanis össze a magyar hagyományokat a diákok kultúrájával – pl. „Milyen nemzetiségűek vannak az osztályban? Beszélgetsetek róla! / Te milyen mondákat ismersz? Miről szól a te néped eredetmondája? Kik a szereplői?” (Kecskés 2013: 11, 14).

Ezután a szerző tárgyalja egyrészt a Kárpát-medencében élő etnikai csoportokat (pl. népnevek vagy a többség, kisebbség, nemzeti kisebbség, etnikai kisebbség, vallási kisebbség fogalmait), másrészt gazdag leírást ad a hazánkban élő magyar és nemzetiségi csoportok népviseleiteiről. A *Sokszínű népviseletek* című alfejezetben hosszú oldalakon keresztül sokféle feladat szerepel a megszokott típusokból (szóképzés, ragozás, mondatalkotás, válaszadás kérdésre teljes mondatban, igaz–hamis feladat stb.), és visszatérnek a narratív leírások is az egyes népviseletek kapcsán – ahogy azt a 4. ábra is szemlélteti (Kecskés 2013: 43–50).

4. ábra: Népviselet (*Együtthaladó Hon- és népismeret* II.)

A fejezet igen nagy számban mutat be magyarországi viseleteket fotók és részletes leírások formájában: pl. bakonyjákói kanászlegény (cifraszűrös fotó), decsi leány (sárközi viselet), mezőkövesdi matyó menyecske (4. ábra) és legény, kazári viselet. A kisebbségeket bemutató sorozatban sváb, bosnyák, sokác, a határon túli sorozatban kalotaszentkirályi, inaktelki (kalotaszegi), széki (mezősegi magyar), szászorbói (erdélyi szász) és Arad megyei cigány viselet található. Ezek a bemutatások véleményem szerint túlságosan részletesek a diákok számára, és számos kevésbé fontos és gyakori lexémát tartalmaznak: pl. *litya*, *surc*, *ingváll*, *kucsma*, *karikapárta*, *gyöngyös bokréta*, *árvalányhaj*, „bütykös” *harisnya*. Ugyanakkor nagyon fontos a gyakori ruhadarabok megnevezése: pl. *szoknya*, *kalap*, *szalag*, *kötény*, *harisnya*, *gatyá*, *ing*, *(váll)kendő* stb. A fejezet tehát mind a feladattípusok, mind az ismeretanyag tekintetében nagyon gazdag; érdemes válogatni belőlük.

Részösszefoglalásként: az *Együtthaladó* tananyagcsalád célja, hogy segítse a magyar közoktatásban részt vevő migráns tanulók és az őket tanító pedagógusok munkáját a

szaktárgyi ismeretek tanulásában és tanításában. Az a módszer, amellyel a magyar nyelvi anyagot tanítja, kevésbé élményalapú, és egy frontálisabb oktatási formát igényel, ami már talán egyre kevésbé lehet sikeres napjaink nyelvtanulója számára, ugyanakkor nagyon sok segítséget ad a pedagógusoknak, akik az anyanyelvi órán részt vevő migráns tanulók integrációját szeretnék elősegíteni. Az *Együtthaladó* család tehát hiánypótló tartalomalapú magyarnyelv-oktatási segédanyag. A *Hon- és népismeret* füzetek célja is az, hogy (direktebb módon) segítse a magyarországi integrációt: a kötetek nagy segítségül szolgálhatnak az állampolgársági vizsgára való felkészülésben. Nem utolsó sorban hatalmas erénye a programnak, hogy minden segédanyagot (ha vízzel ellátottan is, de) digitálisan mindenki számára elérhetővé tett a világhálón a program weboldalán.

Az ötkötetes, 2011 és 2015 között megjelent **Balassi-füzetek** az *Együtthaladótól* eltérő módszertant és tananyagokat igénylő célcsoport számára készültek. A Balassi Intézet gondozásában megjelent sorozatot a Magyarország határain kívül élő magyar származású gyerekek számára tervezték. A KKMI-hez tartozó intézet munkájának fontos része a diaszpórában élő magyar származású diákok nyelvi és magyarságismereti képzése. A programban részt vevő kollégák szakmai konzultációinak nyomán született tapasztalat hívta életre a sorozatot, igyekezve pótolni azt a tananyagbéli hiányt, amely a származásnyelvi oktatást jellemzi. Az öt füzet modulszerűen variálható, és elsősorban a hétvégi magyar iskolákban használható, de ajánlják akár egyéni tanulásra is olvasmány- és feladatgyűjteményként (Gordos–Varga 2011). Igényes kialakítású, színes, szép, illusztrációkkal gazdagon ellátott füzetek, amelyek valóban kis füzet formájúak; terjedelmük egyenként körülbelül hatvan oldal, és mindegyik füzet kilenc leckéből épül fel. Tematikus mindegyik kötet:

- *A Miénk a vár!* képzeletbeli vartúrákra kalauzolja el az olvasót;
- *Az Ünnepejünk együtt!* a magyar nemzeti és keresztény ünnepekről szól;
- *A Kalandra fel!* egy kamaszfiú magyarországi kalandjait meséli el;
- *A Mesélj nekem!* nyolc magyar népmesével ismerteti meg a tanulókat;
- *A Játssz velünk!*-ben a magyar népmesékből megismert hősökkel találkozhatnak újra a tanulók.

A füzetekben nem a grammatika a szervező erő, hanem a téma és a magyar kultúra adott területének megismertetése. Hangsúlyosak viszont a helyesírási feladatok (betűkiegészítéses, magánhangzók váltakozásával, toldalékolással stb. kapcsolatos feladatok), valamint sok a szókinccs, illetőleg a szövegalkotási készség fejlesztésével kapcsolatos feladat (pl. meghívó készítése, e-mail, képeslap, köszönőlevél megírása stb.); ezek mind a származásnyelvi diákok speciális készségfejlesztését tűzik ki célul.

Nemcsak változatos feladattípusok (összekötés, ellentétek, szinonimák megadása, kiegészítéses feladatok, szövegértési és szövegalkotási, pl. olvasási és levélírási gyakorlatok, egyéni, pár- és csoportmunka stb.), hanem rengeteg játék- és projektötlet is van a füzetekben, valamint fontos szerepet kapnak az internet használatát igénylő feladatok is. Ez kiemelkedő jelentőségű, mert az anyaországtól távol, idegen nyelvi környezetben élő diákok számára az internet jelentheti a legfontosabb csatornát Magyarországra felé (Borsos 2013: 144).

A füzetek egyik legfőbb célja a magyar kultúra értékeinek, a magyar történelem fontos eseményeinek bemutatása, valamint a nemzeti identitás erősítése a nemzeti értékek, szimbólumok megismertetésén keresztül. A néprajzi tárgyú fejezetek, feladatok nem önmagukért, hanem ennek a koncepciónak alárendelve jelennek meg. Három füzetben találunk olyan feladatokat, amelyek dolgozatot témájához illeszkednek: egyrészt az *Ünnepej velünk!* füzetben a magyar népszokások bukkannak fel az egyes ünnepek tárgyalásánál, másrészt a *Mesélj nekem!* a magyar népmesék világába kalauzolja az olvasót, harmadrészt a *Játssz velünk!* című füzet továbbfüzi a népmesei kötet anyagát, és számos népmesei hőst von be a nyelvtanulás játékos folyamatába.

Az *Ünnepelj velünk!* füzet egy nagyon kedves illusztrációval hangolja rá a gyerekeket a témára rögtön az első két oldalon: egy vásári forgatagot mutat, ahol hagyományörző néptáncelőadást, kosárfonó standot, mézeskalácsot, népi kerámiákat, népviseletet kínáló árusokat, vásári zenészeket jelenít meg; a kép címe *Mesterségek Ünnepe*, utalva a minden évben, az államalapítási ünnepünk körül megszervezett programsorozatra a Budai Várban. Az első fejezet ehhez kapcsolódva az augusztus 20-i ünnepről szól. A feladatok között találunk például egy szókeresőt, amelyben egy-egy tipikus, magyar étel nevét kell megkeresni (*perec, zsemle, kifli, fánk, rétes, pogácsa*; Gordos–Varga 2012: 8). A nemzeti ünnepek (október 23., március 15.) mellett külön fejezetet kap a Mikulás, a karácsony ünnepköre, a szilveszter és az újév, a farsang, a húsvét, a születésnap és a névnap magyarországi ünneplése. Ezekben a fejezetekben sok magyarországi szokással kapcsolatos szöveggel és szóval ismerkedhetnek meg a diaszpórában tanuló gyerekek (pl. *csizma, virgács, krampusz, adventi koszorú, szaloncukor, dió, marcipán, mák, bejgli, kis Jézus, betlehem, újévi fogadalom, hiedelem, jelmezbál, busójárás, hamvazószerda, húshagyó kedd, feltámadás, locsolóbál, locsolóvers* stb.). A karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódóan például az 5. ábrán látható szöveg nemcsak megismerteti a tanulót a betlehemezés szokásával, de azáltal, hogy egy nyelvi és egy rajzos feladat is társul hozzá, érdekesebbé is teszi az olvasást.

5. ábra: Karácsony az *Ünnepelj velünk!* füzetben (Gordos–Varga 2012: 32)

A húsvéthoz kapcsolódó feladatok között találunk például játékos keresztrejtvényt és egy elterjedt locsolóverssel kapcsolatosan szegmentálási feladatot is: szavakra és mondatokra kell

bontani a ZÖLDERDŐBENJÁRTAM / KÉKIBOLYÁTLÁTTAM / ELAKARTHERVADNI / SZABADELOCSOLNI szöveget. Ehhez kapcsolódóan szerepel egy otthoni ismeretgyűjtésre alkalmas feladat is: „Kérdezd meg apukádat, nagypapádat, ismert-e másik locsolóverset! Az interneten is találsz bőven. Válaszd ki a legszebbet, majd másold ide!” (Gordos–Varga 2012: 46–47). A füzet tehát változatos és érdekes feladatokkal igyekszik az érdeklődést felkelteni a magyar ünnepek és szokások iránt.

A *Mesélj nekem!* című füzet nyolc népmesét tartalmaz hozzájuk kapcsoló feladatsorokkal: ezek *A szegény ember szőlője*, *A kőleves*, *A só*, a *Pinkó*, a *Péter és Pál*, *A kékfestőinas*, az *Eb, aki a kanalát meg nem eszi* és *A két koma*. Ezenkívül szerepel egy *Az én mesém* című utolsó fejezet is, amelyben a megismert népmesék elemeiből válogatva saját mesét lehet írni azoknak, akik erre vállalkoznak. Az illusztrációk a *Magyar népmesék* rajzfilmsorozat Kecskeméti rajzfilmstúdiójában, Jankovics Marcell rendezésében elkészült animációk felhasználásával kerültek bele a füzetbe, amely máig népszerű a külföldi magyar gyerekek körében a szerzők szerint is (Maróti–Sipos 2015: 5). A füzetben szereplő mesék a rajzfilmsorozat szövegeinek némileg egyszerűsített verzióját képviselik, a legtöbb helyen a rajzfilmekben elhangzó, archaikusnak ható szófordulatokat átírták a mai magyar köznyelvnek megfelelő formákba. A rajzfilmsorozat nyelvezete már eleve egyszerűbb verziója az „eredeti” népmesei szövegeknek, ha például a Benedek Elek-féle narrációhoz viszonyítjuk. *A só* című mesében például „A fél lába már a koporsóban volt a királynak, szerette volna mind a három leányát férjhez adni” Benedek Elek-mondat⁶ a rajzfilmben így szerepel: „Az öreg király szerette volna férjhez adni a leányait, mielőtt még meghal”, ebből lesz a *Mesélj nekem!* című füzetben az a mondat, hogy: „Az öreg király férjhez akarta adni a lányait...”

Nyilvánvalóan szükséges és indokolt a szöveg egyszerűsítése a származásnyelvi (és az idegen nyelvi és esetleg a környezetnyelvi) oktatásban (is), ám fontos kérdés, hogy milyen mértékben érdemes egy népmese ízes nyelvi fordulatait átalakítani és a műfajra jellemző nyelvezetét sajátosságokat kigyomlálni a szövegből. Úgy érzem, hogy a Balassi-füzetek jól megoldják ezt a kérdést, hiszen számos olyan szófordulat szerepel a szövegekben, amelyek nélkül a mese egyszerűen elvesztené mesejellegét. Néhány példa ezekre a formulákra: „Egyszer volt, hol nem volt...”; „Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl...”; „Jó napot, öreganyám! Adjon Isten, vitéz uram!”; „Hirtelen elébe ugrik...”; „Egyszer arra járt egy...”; „Szegény leány ment, mendegélt...”; „Hát ott állt egy...”; „No, hát édes fiam...”; „Felséges királyom...”; „Ne búsuljon, édesapám...”; „Mikor aztán mind elmentek...”; „Még ma is élnek, ha meg nem haltak” (Maróti–Sipos 2015). Ezekkel a tipikus mesei fordulatokkal a származásnyelvi diákok közelebb kerülhetnek a magyar mesék világához.

Feltettem egy körkérdést egy közösségi oldalon azzal kapcsolatban, hogy mennyire tudják a diaszpórában hasznosítani a Balassi-füzeteket a nyelvtanítással foglalkozó tanárok (ismerősök vagy az ismerőseim ismerősei). A népmesei kötetre reflektálva így írt egy Kanadában, hétvégi iskolában tanító tanár: „Sajnos a gyerekek körében (főként, ha kezdőkről van szó) nem igazán elterjedt, mert olyan archaikus, régi népmesékből vett szavakkal és kifejezésekkel van tele, amire nincs szüksége egy itt élő gyerekeknek. A minap találkoztam azzal, hogy *gyalu*, őszintén, még elmagyarázni sem tudom angolul, hogy megértse, mi is az valójában. Ilyen szempontból nem tudom használni ezeket a füzeteket, sajnos. A meserészletek aranyosak benne, de egy kezdő gyerek, aki az *almát* és *körtét* tanulja, és nehezebbre esik a számolás, nem érti meg ezeket a feladatokat. Hovatovább pedig inkább ilyen gyerekek lesznek. Sokkal egyszerűbb kellene legyen, gyakorlatias, 21. századi.” Egy másik tanár Kanadának egy másik városából hasonló problémákat fogalmaz meg: „A legidősebbjeim tizennégy évesek, elég nagy a szókincsük, és ugyanazok érdeklik őket, mint az otthoni tizennégy éveseket. Kézenfekvő lenne a *Mesélj nekem* c. könyvet elővenni velük. A

⁶ <https://mek.oszk.hu/00200/00232/html/01.htm#16>

mesék szövegezése azonban elég nagy kihívás...⁷ A különböző életkorú, különböző nyelvi szinteken lévő gyermekek vegyes csoportokban való tanítása tehát a legnagyobb kihívás, amivel a diaszpórában tanító tanárok küzdenek. A *Mesélj nekem!* című füzet a magasabb nyelvi szinten álló, gazdagabb szókincssel rendelkező gyerekek számára, leginkább talán otthoni, egyéni formában történő olvasgatásra lehet a legalkalmasabb, a család támogatása mellett, a népmesei téma iránti érdeklődés felkeltésével.

A *Játssz velünk!* a Balassi-füzetek sorozat utolsó füzete. A füzet állandó szereplői Emese és Bálint, akik Meseországba érkeznek, és különböző mesehősökkel (*sündisznó, sárkány, vasgyűrű, királykisasszony, vasorrú bába, igazmondó juhász* stb.) ismerkednek meg a képzeletbeli országban. A modulok nem egy-egy szöveg feldolgozása köré épülnek, mint az előző füzetben, hanem „játékos szókincsfejlesztők, szellemes beszédképesség-fejlesztő feladatok, rajzos foglalkoztatók, szerepjátékok révén tanítják a nyelvet” (Zajacz 2014: 135). A népmesei hősök alakjai szervezik a tematikát, a fejezetcímek pedig az ő nevüket viselik. Ebben a füzetben tehát a mesealakok jelentik a néprajzi ismeretátadás alapját, akár népies ihletésű illusztrációk segítségével, ahogy a 6. ábrán is látható az *igazmondó juhász* bajszos-cifraszűrös-pásztorkalapos ábrázolásában. (A feladat előtt a tanulók megismerik *Mátyás és az igazmondó juhász* történetét.)

6. ábra: Történetmesélés kártyák alapján (Bándli–Gordos–Maróti 2015: 35)

Összességében a *Balassi-füzetek* igényes, gazdagon illusztrált, valóban változatos, játékos formába öntött feladatai, a témák magyar kulturális, történelmi, néprajzi vonatkozásai hasznos és valóban hiánypótló munkákat jelentenek. Az a néhány válaszadó, aki a fent ismertetett internetes kérdésekre felelt, maga is hangsúlyozta a füzetek értékeit.

⁷ További vélemények: „Személyes tapasztalatom az, hogy ezeket inkább otthoni, családon belüli tanulásra lehet jól alkalmazni. Aranyos történetek, játékos feladatok szerepelnek a könyvben, amelyek érdekessé teszik a tanulást” (Németországából); „A tankönyvcsalád jó kezdeményezés, érdekesek a feladatok. Minden diaszpórában tanító számára az a kihívás, hogy az azonos életkorú gyerekek nem azonos nyelvi szinten állnak. A tankönyvet nem tudom egész évben használni, csak egy-egy feladatot tudok kiemelni belőlük. A nyelvezet nehéz, a legtöbb gyerek szókincsét meghaladó kihívás. Ötletgyűjteménynek azonban kiválóak a kötetek. Számomra a leghasznosabb az *Ünnepeljünk együtt!* című, abból emelek ki a legtöbb dolgot” (Kanadából).

A határon túl használt tankönyvek közül végül a *Csön-csön gyűrű*, valamint a *Kerek perec* című kísérleti tankönyvek néprajzi vonatkozású tartalmait mutatom be. A két ljubljanoi kiadású tankönyv a Lendvai 1. sz. Kéttannyelvű Általános Iskola 3–4. osztályos szlovén tanulói számára készült, akik környezetnyelvként tanulják a magyar nyelvet (illetőleg haszonnal forgathatják azok a muravidéki, magyar származású gyermekek is, akik már alig beszélnek magyarul, de érdeklődnek a magyar nyelv iránt). A kötetek elsősorban a beszédképesség fejlesztését tűzik ki célul: azt, hogy „a szlovén többség – a békés együttélést megerősítő –, társalgási szinten elsajátítsa a vele együtt élő magyar kisebbség nyelvét” (Dávid 1996: 93).

A *Csön-csön gyűrű* (Aldea–Dávid–Gyűrő–Kálmán–Szende 1996) tizenkét egységből áll (pl. bemutatkozás, barátság, karácsony, húsvét, nyári élmények stb.); állandó szereplői a tankönyvnek a magyar Varga és a szlovén Novak család. A kötetben sok párbeszédés rész található, és számos lexikai gyakorlat, valamint sok vers, mondóka, szólás, közmondás, találós kérdés és ének, amelyek „lazítják” a nyelvtani gyakorlatok sorát (Dávid 1996: 94). Hangsúlyos a tankönyvben a fonetika és a kiejtés gyakoroltatása. A mondókák, nyelvtörők, kiolvasók, népdalok és népi játékok egyrészt a beszédprodukciónak fejlesztése miatt kerültek a könyvbe, másrészt nem rejtett szándékként azért, hogy megalapozzák a gyermek „kétkultúrájúságát”, valamint, hogy a szülőket, nagyszülőket is bevonják a magyartanulásba (Dávid 1996: 95).

A tankönyv névadó dala egy kiejtési gyakorlat részeként jelenik meg a tankönyvben. A 7. ábrán látható, hogy az *ö-ő* és az *ü-ű* hangok tanításához először csak a hangokat ismételteti váltakozva, utána két- és három-, majd öt- és hathangos szavakkal gyakoroltatja tovább a magánhangzókat, végül a népdal előtt egy nyelvtörő áll. A *Csön-csön gyűrű* énekes gyermekjátékhoz nem kapunk instrukciókat; a játék elmagyarázása a tanár feladata marad.

1. Ismételd!

ö - ü - ö - ü - ö - ü - ö - ü
 ö - ü - ö - ü - ö - ü - ö - ü

2. Mondd utánam!

öt - üt, öl - ül, olt - ült, föl - fül
 óz - úz, tó - tú, tőr - tūr, hős - hūs

könnyű, fürdő, tükör, függöny, tücsök
 süvölt, szülő, üdülő, üvölt, sűrög

3. Ki tudja gyorsan mondani?

Körbe
 pörg e
 görbe
 körte
 hat gődörbe,
 vak tükörbe.

Csön, csön, gyűrű

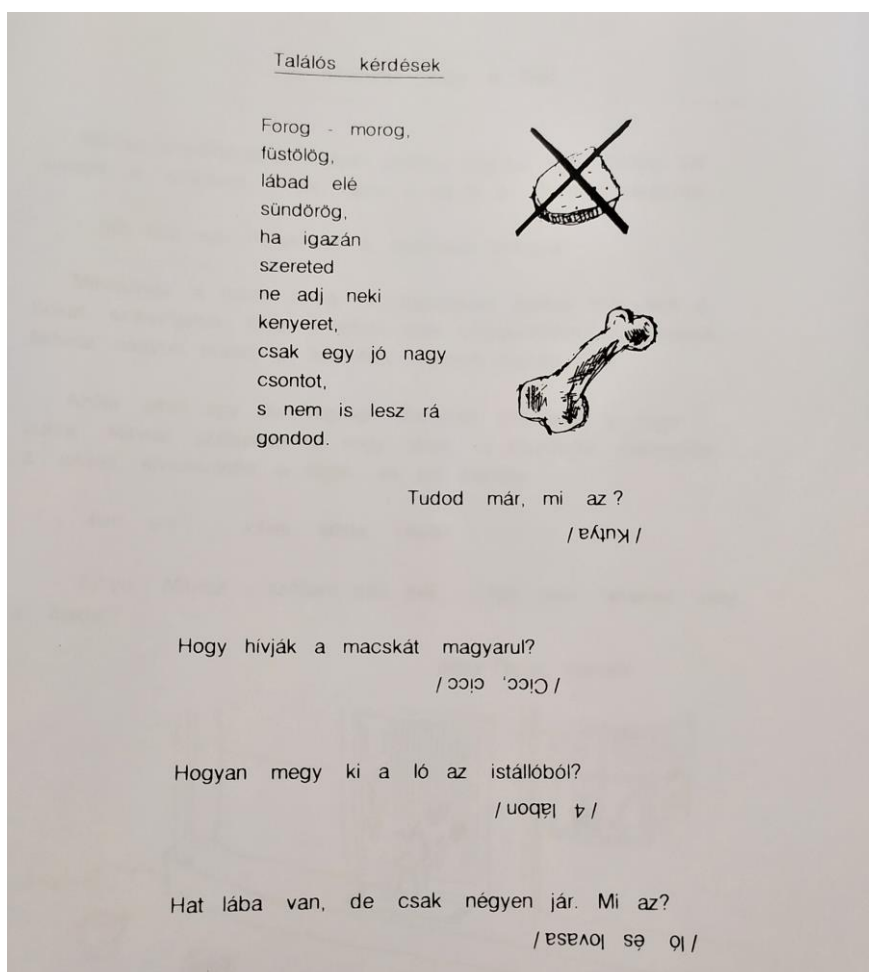
szó

Csön, csön, gyü - rű, a - rany - gyü - rű,
 Ná - lad ná - lad e - züst - gyü - rű,
 ltt cső - rög, ltt pő - rög, ltt add ki!

7. ábra: Részlet a *Csön-csön gyűrű*ből 1. (Aldea–Dávid–Gyűrő–Kálmán–Szende 1996: 110)

Más népdalok is megjelennek a tankönyvben, amelyekben a zenei hangok ritmikája jól igazodik a szöveg belső ritmusához, így jó választásnak bizonyulnak egy játékos és örömteli tanítási folyamathoz. A *Kitrákotty* mesét például („Én elmentem a vásárba...” kezdetű ének) a „végtelenségig” folytathatják a gyerekek, nemcsak a dalt és a magyar állathangokat, de a hangok kiejtését is gyakorolva: *csip-csip-csip, gi-gá-gá, rőf-rőf-rőf, mek-mek-mek, nyihaha* stb. (Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 1996:128) Egy másik gyönyörű – és egyúttal nehezebb nyelvezetű – népdal a születésnap tematikus részében kerül elő egy dialógus után. A párbeszédhelyzetben éppen vendégségbe érkeznek a magyar családhoz a szlovén barátok, majd köszöntik az ünnepeltet: „Már megjöttünk estére / Kata köszöntésére, / Kata, légy reménységbe, / Köszöntlek egészségbe! / Hogy megérted napodat, / Szűz szent pátronusodat, / Áldjad Úr Krisztusodat, / Szép fölvirradásodat” (Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 1996: 108).

További dalok is szerepelnek a tankönyvben (pl. *Kis kece lányom; Kis karácsony, nagy karácsony; A karádi faluvéken* stb.), valamint egy locsolóvers is a húsvét kapcsán („Én kis kertészlegény vagyok / virágokat locsolgatok, / Azt hallottam, hogy egy rózsa / el akar hervadni, / szabad-e locsolni?” – Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 1996: 116), illetve több mondóka (pl. *Egyedem, begyedem, tengertánc*), újévköszöntő (pl. „Adjon Isten füvet, fát, / tele pincét, kamarát / sok örömet a házban, / boldogságot hazánkban, / ebben az új évben” – Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 1996: 82) és sok-sok találós kérdés is található (ld. pl. 8. ábra).

8. ábra: Részlet a Csön-csön gyűrűből 2. (Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 1996: 129)

A *Kerek perec* (Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 2000)⁸ szerves folytatása a *Csön-csön gyűrű* tankönyvnek: ebben a kötetben is találunk népdalokat, verseket stb. A mesék után már több helyen olvashatunk rövid ismertetőket a magyar történelem és irodalom egy-egy jeles alakjáról (pl. Mátyás királyról); ezzel az 5. osztályos tananyagot szerették volna előkészíteni a szerzők (Dávid 1996: 95), amely munka már sajnos elmaradt. A 4. osztályos tankönyv koncentrikusan bővíti a 3. osztályos anyagban megismert témákat és nyelvi rendszerbeli ismereteket; **észszerű folyamatosság** jellemzi tartalmi és fejlesztő vonatkozásban is a kötetet (Szende 1996: 96). Ez a tankönyv már bőven merít a gyerekirodalomból (pl. sok Weöres Sándor-idézet). Hangsúlyos szerepet kap ebben a kötetben is a magyar nyelv zeneisége: a hangzás, a hangsúlyviszonyok, a kiejtés (Szende 1996: 97). A népi játékok, a népdalok, a magyar tájak (pl. Balaton) megismertetése és megszerettetése pedig „a hagyománytiszteltet és megbecsülést plántálás[át jelentik] olyan tálalásban, hogy a szlovéniai gyerekek ne érezzék számukra hátrányosnak országunk megismertetését” (Szende 1996: 98).

A balatoni utazással kapcsolatos fejezetben például megismerhetik a gyerekek a balatoni „*kecskeköröm*” történetét vagy a *Mátyás király és a szőlőmunkások* címet viselő mesét, amelyekhez mindig tartozik egy-egy szövegértési teszt is. Ezek a szövegek még egyszerűbb nyelvi formába vannak öntve, mint azt a Balassi-füzetek *Mesélj nekem!* című kötetében láthattuk, így inkább nevezhetők a tankönyvbéli szövegek mesefeldolgozásoknak, mint népmesének. Több népdal is szerepel a könyvben (pl. „Badacsonyi szőlőhegyen két szál vessző...”; „Tekeredik a kígyó...” – és hozzá kapcsolva a „rétes-kígyó” játék is; „Árkot ugrott a szúnyog...”; „Csip-csip csóka...” stb.), ezek a dalok szintén jó érzékkel kiválasztott dalai a magyar népdalkincsnek, hiszen a kisgyerekek számára élvezhető gyerekdalokról van szó, amelyeknek követhető ritmikájuk van. Ebben a tankönyvben is megjelennek a névnapi köszöntők, valamint a mondókák és kiszámoló játékok, például az „Ecc-pecc, kimehetsz...” kezdetű, amely itt már nem önmagában áll, hanem kapcsolódik hozzá nyelvi feladat is, amelyben alá kell húzni a *-hat/-het* igeképzős igéket. Egy hagyományos magyar étel, a *csörögéfánk* receptjét is megadják a farsangi fejezetben, amelyhez pedig egy transzformációs feladatot kapcsolnak: egyrészt a hozzávalókat tárgyragos formába kell tenni, másrészt a recept utasításait felszólító módba kell átírni (9. ábra).

A *Csön-csön gyűrű* és a *Kerek-perec* egy speciális oktatási helyzethez, a környezetnyelvként tanított magyar nyelv tanulásához / tanításához nyújtanak segédletet. Úgy vélem azonban, hogy a kötetekből a magyar mint idegen nyelvi tanárok is bátran válogathatnak – nemcsak a határokon túl, de hazánkban is, ha a magyaróráikon szeretnék felvillantani a magyar kultúra, a magyar folklór-kincs egy-egy értékét. Egy mondóka a kisebbeket, egy népdal, mesefeldolgozás vagy találós kérdés, köszöntő akár még a felnőtt korosztály érdeklődését is felkeltheti. Érdemes tehát szemezgetni a két tankönyvben felvonultatott folklór- és szépirodalmi szövegekből.

A gyermekek számára készült tananyagok között végül szeretnék röviden kitérni egy (részben néprajzi) olvasókönyvre, amelyet sajnos a kezembe nem tudtam venni, de mindenképpen megemlítenének tartok a határon túli oktatási anyagok sorában. A 2006-ban megjelent *Buchet – Bokréta* című román–magyar nyelvű kötet alcíme: *Moldvai magyar könyv. Családi olvasókönyv moldvai csángómagyar gyerekek és fiatalok részére.* (Ciceu / Csicsó 2006).

⁸ A cím a muravidéki *kerek perec* elnevezésű hagyományos ételre utal, amelynek rajza a tankönyv borítóján meg is jelenik: <http://www.muravidekiertekar.si/?p=398>.

Mit süssek?

Ezt a kérdést édesanyád biztosan sokszor föl szokta tenni. De farsang idején ez talán nem is kérdés. Mit süsünk? Farsangi fánkot! Kérdezd meg édesanyádat, hogy ő is ismeri-e ezt a receptet! Ha nem ismeri, mondd el neki, hogy mit kell csinálnia!

Csörögefánk

Hozzávalók: 35 dkg liszt, 5 tojássárga, 1 kiskanál porcukor, egy csipet só, egy kevés tejföl

Süss csörögefánkot!

Vegyél 35 dkg lisztet, 5 tojássárgát,
 _____!
 _____!

Gyúrd össze a lisztet, _____

A lisztet, a tojássárgákat, a porcukrot és a sót összegyúrjuk. Annyi tejfölt teszünk bele, hogy könnyen tudjunk gombócokat formázni belőle. 16 gombócot készítünk, és egy óráig állni hagyjuk. Ezután kinyújtjuk, bevagdossuk, és forró olajban kisütjük. Ha szép pirosra sült, megszórijuk porcukorral, és baracklekvárt teszünk mellé.

9. ábra: Részlet a Kerek-perecből (Aldea–Dávid–Gyúró–Kálmán–Szende 2000: 83)

A *Buchet – Bokréta* különböző életkorú és eltérő nyelvtudással rendelkező tanulók számára készült, szerzője a tavaly elhunyt Csicsó Antal moldvai magyartanár. Román dominanciájú kiadvány, amelyben a feladatok utasításai és a magyarázatok, valamint az előszó is csak román nyelven olvasható. Szükséges, de nem előnyös tulajdonsága a könyvnek, ha a közvetítő nyelv azonos mennyiségben jelenik meg a nyelvkönyvben, mint a célnyelv (Baumann 2009: 196). A *Bokréta*ban nagy számban jelennek meg csángó népdalok, versek, balladák, imádságok csángó nyelvváltozatban (kiejtés szerinti lejegyzésben), de előfordul szépirodalmi példa is (pl. Arany János *Szent László* c. verse). Baumann (2009: 198) szerint a kötet rávilágít az irodalmi nyelv és a dialektus különbségeire, lehetőséget ad a lokális kultúra megismerésére, valamint azt is hangsúlyozza, hogy a nyelvváltozatok a könyvben egyenrangú értéküként szerepelnek más magyar közösségek kultúrájával és nyelvváltozataival összehasonlítva.

A könyv hat fejezetből áll: az első a magyar ábécét, a második a mai magyar nyelv nyelvtanát ismerteti, amely nem MID-szemlélettel készült, hanem egy leíró magyar nyelvtant közöl kontrasztív bemutatásban, a magyart a románnal és a csángómagyarral összevetve (Baumann 2009: 199). A harmadik és a negyedik fejezet haladóbb nyelvtanulóknak szóló olvasmányokat tartalmaz a magyar és csángó költészetéről, illetve a moldvai csángómagyarok történelméről. Az ötödik és hatodik fejezet magyar–román szószedeteket közöl. A könyv Baumann (2009) szerint nem pótolja ugyan a magyar nyelv oktatásához kapcsolódó kreatív, készségfejlesztő feladatgyűjtemények hiányát, ugyanakkor mint olvasókönyv (és csakis mint olvasókönyv) jó kiindulási pont ahhoz, hogy „a modern nyelvoktatás módszertanát figyelembe vevő feladatgyűjtemények vagy komplex nyelvkönyvek is születhessenek a moldvai csángó nyelvtanulók számára” (Baumann 2009: 199–200).

2.2. Felnőtteknek szóló kiegészítő anyagok

A MID-tankönyvek elsősorban nyelvkönyvek; nem kifejezett céljuk, hogy néprajzi témákat tárgyaljanak. A magyar kultúráról, országismereti témákról, szimbolikus helyszínekről, hagyományos ételekről, hungarikumokról stb. ejtenek ugyan szót, de csupán érintőlegesen, szemléltetésképpen. Ugyanakkor elszórtan számos segédanyag foglalkozik mélyebben is egy-egy kifejezetten néprajzi jellegű témával. Ebben a fejezetben a *Magyarul tanulo(ó)k*, a *Szemezgető* és a *Variációk újabb négy témára* című anyagokat mutatom be ebből a szempontból.

A *Magyarul tanulo(ó)k* félévente megjelenő nyelvi magazin, változatos tartalommal. A különböző számokban elszórtan található néprajzi ismereteket közvetítő írások. A 2005-ös évfolyam második számában, a *Könyvjelző* című részben például egy népmese-feldolgozást olvashatunk Szelp Ágnes átiratában: *Mese Mátyás királyról és a két okos legényről* címmel. A szöveg a mesének egy (talán túlságosan is) erősen leegyszerűsített változata, amely kb. B1-es nyelvtudású olvasók számára ajánlott, és amelyhez a magazinban megszokott módon háromnyelvű magyar–német–angol szójegyzék, valamint két, a melléknevek fokozását gyakoroltató feladat tartozik (Kovács 2005: 30–31). Vagy például a 2009-es első szám *Hungarikumok* című rovatában szójegyzékkel ellátott írást olvashatunk *A csodálatos halasi csipke* címmel, s a szöveg után színes fotókon tekinthetjük meg a halasi csipke különböző motívumait (pl. szarvasos, kakasos, pávás, hattyús, galambos, tulipános, makkos stb.), végül egy játék következik, ahol csipkemotívumokat kell összepárosítani képcímekkel (pl. *kuruc vitéz, juhász, táncoló lány, furulyázó fiú, búsuló kuruc*; Kovács 2009: 18–22). A szöveg komplexitása, illetve a lexikai anyag kvázi szaknyelvisége miatt az anyag tanulmányozása leginkább magasabb nyelvtudási szintű, a hungarikumok iránt érdeklődő tanulók számára javasolt. Végül a magazin 2010-es, hetedik évfolyamának első számában szereplő *Fókuszban az állatok* című egységben található egy „Állati jó áttekintő táblázat ☺” [sic!], amely számos specifikus szót tartalmaz az állatokra vonatkozóan – pl. hogy mi a hím és a nőstény állat neve, ez utóbbi hogyan hozza világra az utódot (pl. *ellik, költ, kölykezik*), mi a kicsinyének a neve (pl. *malac, süldő, bárány, gida, csibe* stb.), hogy hívják az állatok nagyobb csoportját (pl. *konda, csorda, gulya, ménes* stb.) és azok őrzőjét (pl. *kondás, disznópásztor, gulyás* stb.; Kovács 2010: 16). Ez a lexikai anyag is a haladóbb szintű nyelvtanulókat célozza meg.

A *Hungarolingua*-sorozat *Szemezgető* című, olvasott szöveg értését fejlesztő kiadványában található egy viszonylag hosszú narratív szöveg, amely a karácsonyi ünnepkör magyar és – többek között – német népszokásait írja le (Laczko 2002: 20–21). A szöveg az *Életünk eseményei* című fejezetben olvasható, két – mondatjavító és -párosító – szövegértési feladat kíséretében. Ez a feladat is magas (B2–C1) nyelvtudási szinten álló tanulóknak való inkább.

A haladó (C1) nyelvtanulók számára íródott szókincesfejlesztő füzet, a *Variációk újabb négy témára* a Pécsi Tudományegyetem Nemzetközi Oktatási Központjának műhelyében készült (Walsch–Kovács 2018). A füzet négy témát dolgoz ki; ezek egyike a *néprajz* (az országismeret, a kulinária és az aktuális témák mellett). A néprajzi fejezet három alfejezetre tagolódik: (1) *Egy kis magyar mitológia*, (2) *Jeles napok*, (3) *Lakodalom van a mi utcánkban*. A *MagyarOK* tankönyvcsaládból ismerős feladattípusok, modellek, minták ebben a füzetben is megjelennek; a ráhangoló feladatok (beszélgetés, véleménynyilvánítás, vita stb.) után lexikai, grammatikai, szövegfeldolgozó és szövegalkotó feladatok találhatóak – többek között csoportosítás, kiválasztás, sorrendbe tétel, szinonimakeresés, interneten való keresés, mese- vagy levélírás stb. A füzetben a C1-es nyelvtudási szintnek megfelelően hosszabb és nehezebb szövegek is találhatóak, és a legtöbb olvasmány hangzó változata felvételről is meghallgatható (a hangfájlok online elérhetők a PTE NOK honlapján).⁹

A mitológiai fejezetben néhány epikus műfajjal (pl. *legenda, mítosz, mese, monda* stb.), valamint a magyar mitológia különböző alakjaival (pl. *táltos, garabonciás, boszorkány, sámán* stb.) kapcsolatban találunk többféle feladatot. A *csodaszarvas* történetét párbeszédés,

⁹ https://isc.pte.hu/hu/variaciok_ujabb_negy_temara_hanganyagok

fordulatos szövegben ismerhetik meg a tanulók, amely után az ismert feladattípusokkal dolgozzák fel a szöveget. A népszokások témakörénél többek között projekt munka szerepel: az egyik megismert népszokást kiválasztva „készítsék el a jövő évi rendezvény reklámkampányát és programtervét (szlogen, rövid ajánló, szakmai és kísérő programok)!” (Walsch–Kovács 2018: 20). Több feladat kapcsolódik az egyházi ünnepekhez (pl. Nagyboldogasszony napja, karácsony, húsvét, pünkösd) és néhány jeles naphoz is (pl. András napja, Luca napja). Az esküvői és lakodalmi fejezetben többek között helyet kap egy népdal modern feldolgozása (a *Sem eső* című szám a *Szájról szájra* című hanglemezejről) – ennek meghallgatása, hallás alapján a dalszöveg strófáinak sorbatétele, illetve egy tájnyelvi szóteszt is (pl. *orca*, *nyoszolya*, *szekér*, *ostor*, *paszuly*). A fejezet igyekszik a nyelvtanuló mindennapi nyelvhasználati igényeihez igazítani az anyagot: a szerelem és az ismerkedés témakörében például ma is jól hasznosítható mellékneveket, beszédpaneleket és állandósult szókapcsolatokat tanulhatnak a diákok, illetve a visszaható névmás használatát is gyakorolhatják (10. ábra).

3. A visszaható névmás

a) Használja a *mag* névmás megfelelő formáját a következő mondatokban!

1. Ha nincs kedved, ne gyere velem a koncertre! Elmegyek _____ egyedül is.
2. Szeretnék jobban megismerni. Kérek, mondj egy pár szót _____!
3. Anna csak _____ szereti, senki mást.
4. Hétfőn lakodalmomban voltam, reggel ötig táncoltunk. Ez már majdnem egy hete volt, de még mindig nem tudtam kipihenni _____.
5. Katiék meghívtak _____ vendégségbe szombat estére.
6. A nászúton nagyon vigyázzatok _____!
7. Juli azt képzelem _____, hogy ő a legszebb az egész világon.
8. El tudjátok képzelni _____ mint férj és feleség?
9. Néha jó lenne tudni, hogy az emberek mit gondolnak _____.
10. Judit nagyon szépen vart, ezért _____, várta meg a mennyasszonyi ruháját.

b) Kifejezések. Egészítse ki a mondatokat a megfelelő kifejezéssel!

észreveszi magát = rájön, hogy nem helyes, amit tesz

fogja magát = 1. hozzákezd valamihez; 2. előzetes egyeztetés nélkül elmegy valahonnan

összeszedi magát = 1. rendbe hozza magát; 2. egy nehezebb időszak után újra visszatér a régi kerékvágás

1. Egyáltalán nem éreztem jól magam a buliban, úgyhogy _____, és átmentem e másikba.
2. Délelőtt még rosszul voltam, de estére _____, és el tudtam menni a randevúra!
3. A vőlegény barátja nagyon hangosan és hamisan énekelt az esküvő utáni buliban, de már annyira részeg volt, hogy egyáltalán nem _____.
4. Képzeld, a barátaim, akiknek májusban lesz az esküvőjük, _____, és elkezdtek tánciskolába járni. Meglepetést akarnak szerezni a násznépnek.
5. Zoli a válása után nagyon nehezen _____.

4. Melyik a helyes megoldás? Húzza alá!

1. Nem kértem *tőled* / *rúd* semmit, azt meg főleg nem, hogy vegyél feleségül.
2. Tegnap elmentem *belétek* / *hosszútok*, de senki nem volt otthon.
3. Azt hiszem, szerelmes vagyok *beléd* / *rajtad*.
4. *Hozzá-* / *vele* mász feleségül?
5. Vendégek érkeztek *nekünk* / *hosszánk*.
6. Zoli eljön *értem* / *engem* taxival, és együtt megyünk Zitaék esküvőjére.
7. Azt mondta, hogy egész életében csak *rám* / *nekem* vár.

10. ábra: Gyakorlat a Variációk újabb négy témára című füzetben (Walsch–Kovács 2018: 22)

Az ágyvivés szokását leíró olvasmány után az esküvő és a lakodalom hagyományos menetrendjével kapcsolatos sorrendező, majd társalgási gyakorlatok következnek. A fejezet szövegalkotási feladattal zárul: „Írja le 200–250 szóban saját országának egyik hagyományos esküvői szokását!” (Walsch–Kovács 2018: 26). A *Variációk újabb négy témára* című füzet *Néprajz* elnevezésű fejezetében található feladatsorok jól átgondoltak, színesek, változatosak, izgalmasak.

2.3. Online tananyagok

A MID-oktatás online felületein is találhatóak – igaz, szórványosan – néprajzi tematikájú feladatsorok, többnyire a népszokásokkal, illetve jeles napokkal vagy egy-egy népmesével, esetleg népdallal kapcsolatosan. A gyermekek tanítását a nyelvtanulás alacsonyabb szintjein segítő **MidKid**¹⁰ weboldal (szerzők: Kasikci Katalin – Vermeki Boglárka) *Jeles napok és ünnepek* című témakörén belül például a halloweennel, a Mikulással, a Luca-nappal, a karácsonnyal, az újévvvel, a farsanggal vagy a húsvétal kapcsolatos szokásokra vonatkozóan találhatóak különféle szókincsfejlesztő feladatok, játékok (szókereső, keresztrejtvény, párosítás, rajzolás, kiegészítés stb.), versikék (pl. „Tök, tök, sárga tök, / Halloweenre mit főztök? / Kígyót, békát, csontvázakat, / Mindenféle bogarakat. / Tök, tök, kicsi tök, / Ugye hozzánk eljöttök? / Elmegyünk, elmegyünk, / Ajtódon becsengetünk. / Megtréfálunk, cukrot kérünk, / Aztán gyorsan odébb lépünk. / Tök, tök, csúnya tök, / Jobb lesz, hogyha nem jöttök! / Cukrot, csokit mi is várunk, / Házról-házra körbejárunk.” (Őri István: *Vers Halloween-re*), ismeretterjesztő szövegek (ld. pl. 11. ábra).

Luca-nap
december 13.

Luca 283-ban született egy nagyon gazdag családban, Itáliában (Olaszországban). Sokat segített a szegényeknek, pénzt és ételt adott nekik. December 13. Luca-napja, amit sok országban ünnepelnek: Olaszországban, Svédországban, Norvégiaiban, Dániában, Finnországban, Horvátországban és Magyarországon is.

Mit csinálunk Luca-napján Magyarországon?

				
Luca széket készítenek.	Töklámpást faragunk.	Boszorkányt keresünk.	Búzát ültetünk.	Fokhagymát eszünk.

A Luca-székek 3 lába van. December 13-án kezdjük el készíteni. Aki december 24-én éjfélkor feláll a székre, látja a boszorkányokat.

December 13-án az ablakba töklámpást teszünk, egy cserépbe búzát ültetünk.

Este pedig fokhagymát eszünk.

Mit nem szabad Luca-napján csinálni?

	
Nem szabad mosni.	Nem szabad sütni.

6. A Luca-napi búza szerencsét hoz. Ültess te is búzát!

	1. Tegyel földet egy cserépbe!
	2. Szórd bele a búzát!
	3. Locsold rendszeresen!
	4. Várd meg, hogy kihajtsa a búza!
	

11. ábra: A Luca-naphoz kapcsolódó feladatok a MidKid oldalon (midkid.org)

¹⁰ <https://midkid.org/>

A magyar nyelv tanulásához és tanításához különféle segédanyagokat biztosító **magyaróra**¹¹ (szerkesztők: Szita Szilvia – Szabó Eszter) weboldalon elvéve található néprajzi tematikájú anyagok. A *Család* témakörén belül van egy *Karácsony* című altéma, amely tulajdonképpen egy több néprajzi vonatkozású kérdést is tartalmazó kvíz (12. ábra); a *Közlekedés, utazás* témakörén belül szerepel egy, a pütkösdi búcsúról szóló újságcikk feladatokkal, *Zarándokok Csíksomlyón* címmel; a *Könnyebb szövegek* fül alatt a *Humor* alkategóriában találunk egy népi időjósításokat összegyűjtő olvasmányt, amely például Szent György vagy Mária Magdolna napjára vonatkozó rövid szövegeket tartalmaz; továbbá néhány népmese is található (kapcsolódó feladatokkal) a *Könnyebb szövegek* és az *Irodalmi szövegek* kategóriájában (pl. *Mátyás király és a szegény tanító*, *A só*, *A félkegyelmű*).

Karácsonyi kvíz

1. Milyen eredetű a „karácsony” szó?

- a. finnugor eredetű és ünnepet jelent
- b. szláv eredetű, lépőt, átlépőt jelentett
- c. török eredetű, jelentése: „áldott”

2. Miért éppen december 24-én ünnepejük a karácsonyt?

- a. egy perzsa isten kultuszára utal ez a dátum
- b. ez a téli napforduló napja
- c. Gergely pápa rendelte el a naptárreformmal

3. Mi az a Luca-szék?

- a. a karácsonyi misén a ministránsok ülnek rajta
- b. régen erre állították a karácsonyfát
- c. olyan szék, amelyre állva fel lehet ismerni a boszorkányokat

4. Mi az a betlehemezés?

- a. a Bethlehemben minden évben megtartott karácsonyi mise
- b. olyan rövid „színdarab”, amelyben a gyerekek előadják Jézus születésének történetét
- c. a Jézus születéséről szóló mesék gyűjteménye

5. Ki „hozta” Magyarországon a karácsonyi ajándékot?

- a. a Téliapó
- b. a Mikulás
- c. a Jézuska

6. Mióta állítanak karácsonyfát Magyarországon?

- a. a XIX. század második felétől
- b. a XVI. századtól
- c. a XX. század elejétől

7. Mi a Luca-kalendárium?

- a. az egyházi ünnepeket tartalmazó naptárt nevezik így (a név Lukács evangélista nevéből származik)
- b. december 13. és december 24. között megfigyelték az időjárást, és ebből következtettek az új év időjárására
- c. az adventi naptár magyar megfelelője, amelyet a Karácsony előtti időszakban használunk

8. Ki volt Gáspár, Menyhért és Boldizsár?

- a. a három szent király
- b. a három keleti bölcs
- c. a háromkirályok

12. ábra: Karácsonyi kvíz a Magyarórán (magyarora.com)

¹¹ <https://magyarora.com/magyar/index.html>

A **Mid van?**¹² weboldalon szereplő feladatlapok között a *Magyar kultúra* tematikus fül alatt találhatunk különféle néprajzi vonatkozású feladatokat: többek között húsvéti kvízt, a Márton-nap történetével és népszokásaival kapcsolatos feladatlapot vagy például az „Én elmentem a vásárba...” kezdetű gyerekdalhoz írt kérdéseket. A MID tanítását támogató számos internetes oldal közül több további szerepet esetlegesen módon néprajzi elemeket (l. pl. 13. ábra).

Egy magyar népdal / A Hungarian folk song
7/3/2020 0 Comments

Az egyik leghíresebb népdal a tavaszról. / One of the most famous folk songs about spring

Tavaszi szél vizet áraszt Magyar népdal

♩ = 110

Tu - va - asi szél vi - zot ú - raszt, vi - rá - gom, vi - rá - gom.
 Min - den ma - dár tár - sat vá - laszt, vi - rá - gom, vi - rá - gom.

<http://talok.thom.hu/zeneszerkesztok/TavasziNepdal>

<p>Tavaszi szél vizet áraszt</p> <p>Tavaszi szél vizet áraszt, virágom, virágom. Tavaszi szél vizet áraszt, virágom, virágom.</p> <p>Minden madár társat választ, virágom, virágom. Minden madár társat választ, virágom, virágom.</p>	<p>Spring wind floods water</p> <p>Spring wind floods water my darling, my darling Spring wind floods water my darling, my darling</p> <p>Every bird chooses a partner my darling, my darling Every bird chooses a partner my darling, my darling</p>
---	--

13. ábra: Részlet a „Tavaszi szél vizet áraszt...” kezdetű népdalból (Easy Hungarian¹³)
<https://www.easyhungarian.com/blog/egy-magyar-nepdal-a-hungarian-folk-song>

¹² <https://mid-van.hu/>

¹³ <https://www.easyhungarian.com/>

3. Záró gondolatok

Láthattuk, hogy a szoros értelemben vett magyar mint idegen nyelvi diákok mellett a származásnyelvi (diaszpórában élő) és a környezetnyelvi háttérű, valamint a bevándorló (speciális esetben állampolgári vizsgára készülő) tanulók számára is készültek olyan MID-szemléletű tananyagok és készségfejlesztő füzetek, amelyek a magyar népi kultúrába, a magyar néphagyományokba tartozó témaköröket is tárgyalnak. A különböző tankönyvek és segédanyagok a néprajz számos területét segítségül hívják a magyar kultúra, illetve a magyar néphagyományok közvetítéséhez. Egy-egy ünnep, népszokás, hiedelem, a tárgyi néprajz bizonyos elemeinek bemutatása elsősorban ahhoz járul hozzá, hogy a magyarul tanulók közelebbről megismerhessék a magyarokat, a régi magyar világot, a magyar ételeket, szokásokat stb. A fő didaktikai cél tehát az ismeretek bővítése, átadása; ez különösen az itt élő vagy hazánkban letelepedni kívánó személyeknél lehet fontos az integráció szempontjából. A kulturális és néprajzi ismeretek bővítése mellett fontos didaktikai cél a nyelvtudás és a nyelvi készségek fejlesztése is. A fent említett néprajzi elemek mellett sok szerző, szerkesztő népköltészeti műfajokat (pl. népmeséket, népdalokat, mondókákat és köszöntőket) is beemel a tananyagba; az oktatási helyzettől függően ismeretbővítési, szókinccsfelkészítési, szövegértés-fejlesztési célzattal, vagy éppen a szövegalkotási készségek és képességek, illetve a beszédprodukció fejlesztésének céljából.

Ez utóbbi kapcsán én magam úgy gondolom, hogy különösen két folklórműfaj, a népdalok és a rigmusok (mondókák, locsolóversek és táncszók)¹⁴ lehetnek alkalmas arra, hogy általuk játékos formában tudjuk fejleszteni a tanulóink nyelvtudását. Az erősen ritmikus, kötött formában megalkotott szövegek rendkívül jól hasznosíthatók lehetnek a nyelv zeneiségének a bemutatására és a kiejtés (a hangképzés, a ritmizálás, az ütemezés, a hangsúlyozás) fejlesztésére – képzett tanár és fogékony tanulók esetében énekelve, egyébként recitálva. Ugyanakkor a világos, egyszerű mondat szerkesztésű, archaizmusoktól és tájnyelvi elemektől mentes népdalok a lexika és a grammatika tanításában is felhasználhatók lehetnek már alacsonyabb nyelvtudási szintű tanulóknál is. Ilyen például a korábban is említett „Tavaszi szél vizet áraszt...” vagy akár a „Szár az tónak nedves partján...” kezdetű, humoros gyerekdal,¹⁵ további példák szerepelnek a 14. ábrán, illetve kereshetünk az MTA Zenetudományi Intézet online adatbázisában¹⁶ is.

„*Esik eső, látom én azt,
Sár lesz abból, tudom én azt,
Ajtóm nyílik, hallom én azt,
Galambom jön, tudom én azt.*”
(Banó 1985: 129)

„*Szürke számár szomorkodik,
A számadó jó bort iszik.
Ne szomorkodj szürke számár,
majd elmegyünk a nyáj után.*”
(Bartók-rend: B 72c)

„*Én csak azért szeretem,
Kék a szeme, mint nekem.
Jaj Istenem, add nekem,
De igazán szeretem!
Hogyha nekem nem adod,
Jaj, Istenem, meghalok!*”
(Banó 1985: 137)

„*Víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz,
víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz.
Harcsa, csuka lakik benne,
szép menyecske fürdik benne.
Víz, víz, víz, de jó ez a tiszta víz.*”
(Kodály-rend: KR_04301)

14. ábra: Népdalok

¹⁴ A műfaji besorolás problematikájával (ti. hogy a *táncszó* mennyiben rigmus, illetve mennyiben áll közelebb a népdalokhoz) itt nem foglalkozom.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=3lfTgCV7EYQ>

¹⁶ <http://db.zti.hu/>

A mondókák, kiszámolók, mozgásos gyermekjátékok szövegei is alkalmasak lehetnek a magyar nyelv ritmusának, hangzásának gyakorlására és az érdeklődés fenntartására is – pl. „Ecc-pecc, kimehetsz...”, „Csip-csip csóka...”, „Zsipp-zsupp, kenderzsupp...” (Antal 2011: 376–379). Locsolóverseket érdemes hűsvét táján bevinni az órára, és a(z inter)kulturális, valamint a nyelvi tudnivalók mellett érdemes a szimbolikus jelentéstartalmakat is megbeszélni a tanulókkal (pl. lány=virág, hervadás↔öntözés, virulás).¹⁷ Végül haladóbb felnőtt nyelvtanulók körében szintén sikerrel alkalmazhatjuk a táncszókat¹⁸ (15. ábra). A MID-ben nem szükséges a rájuk jellemző sajátos, emelt hanghordozású, kiáltásszerű előadásmódot gyakorolni, elegendő csupán a hangokra és a prozódiai jellegzetességekre koncentrálni.

<i>„Tedd rá, tedd rá, hopp, tedd rá, tedd rá, tedd rá, most tedd rá!”</i>	<i>„Hipp-hopp, öleld át Karcsú derekát!”</i>
<i>„Ihajja, csuhajja, Libeg-lobog a hajja!”</i>	<i>„Hej, haj hoppá te, Anyád huncut, te is te!”</i>
<i>„Az én szemem olyan kerek, Ahányat lát, annyit szeret.”</i>	<i>„Jaj, a szívem! Jaj, hogy dobog, Mikor olyan szép lányt fogok.”</i>
<i>„Még egy kicsit hörpölök, Inkább holnap böjtölök!”</i>	<i>„Édes rózsám egyet szeress, Egynél többet ne is keress, Ha sokfelé jár az eszed, Bizony nem sok hasznát veszed.”</i>

15. ábra: Táncszók (Néptánc Tudástár¹⁹: <https://neptanctudastar.abtk.hu/hu/rhymes>)

Úgy gondolom, hogy a néprajzi elemek, tartalmak beemelése a MID-órák tananyagába sikerrel járhat, ha a kapcsolódó feladatokat a célcsoport nyelvtudási szintjének, összetételének, igényeinek és érdeklődésének megfelelően alakítjuk ki. A néphagyományok, a népköltészet tartalom- és élményalapú közvetítése nagy szerepet játszhat a MID-tanulók figyelmének felkeltésében, a magyar nyelv és kultúra iránti pozitív attitűdjük kialakításában, illetve megerősítésében és motivációjuk fenntartásában.

¹⁷ L. pl. „Zöld erdőben jártam, kék ibolyát láttam, el akart hervadni, szabad-e locsolni?” / „Zöld erdőben jártam, barna medvét láttam, szereti a mézet, add ide a pénzed!” / „Zöld erdőben jártam, két őzikét láttam, az egyik kaesintott, ide a forintot!” / „Én kis kertész legény vagyok, rózsavízzel locsolokodok. Úgy locsolom a lányokat, mint a kertész a virágokat.” / „Rózsavíz a kezembe’, hadd öntsem a fejedre!” / „Én kis diák vagyok, sokat nem kívánok, egy pár tojást várok, s azzal elsétálok.” / „Hol kitérek, hol betérek, mindenhol egy tojást kérek. Ha nem adnak, visszatérek, nagymamámtól kettőt kérek.”

¹⁸ A táncszók olyan rigmusok, amelyeket a hagyományos paraszti kultúrában leginkább bálók, táncmulatságok vagy lakodalmak alkalmával kiáltottak a hangulat tetőfokán. A táncrigmusok rövid, tömör, csattanós népköltészeti alkotások, amelyekben legtöbbször a humor, a csipkelődés vagy a gúny a legfontosabb elem, szövegük sokszor népdalként és közmondásként is előfordul, tehát egy köztes műfajt jelent a népköltészeti műfajok sorában (Katona 1955: 83).

¹⁹ <https://neptanctudastar.abtk.hu/hu>

Irodalom

- Aldea Miklósné – Dávid Mária – Gyúró Istvánné – Dr. Kálmán Lászlóné – Szende Virág 1996. *Csön-csön gyűrű. Kísérleti tankönyv a magyar mint környezeti nyelv oktatásához*. 3. osztály. Szlovén Köztársaság Oktatási és Sport Intézete, Ljubljana.
- Aldea Miklósné – Dávid Mária – Gyúró Istvánné – Dr. Kálmán Lászlóné – Szende Virág 2000. *Kerek percc. Tankönyv a magyar mint második nyelv oktatásához*. 4. osztály. Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete, Ljubljana.
- Antal Zsófia 2011. A magyar folklórkincs zenei és mozgásos műfajaiban rejlő lehetőségek a magyar mint idegen nyelv oktatásmódszertanában. MANYE Vol. 7. *Az alkalmazott nyelvészet ma: innováció, technológia, tradíció*. XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. MANYE – Debreceni Egyetem, Budapest – Debrecen; 375–381.
- Bándli Judit – Gordos Katalin – Maróti Orsolya 2015. *Játssz velünk! Balassi-füzetek 5*. Sorozatszerkesztő: Maróti Orsolya. Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest.
- Banó István 1985. *Megfújom sípomat erdő derekában... Válogatás a régi és a mai magyar népköltészetből. Néprajz mindenkinek 4*. Az Anyanyelvi Konferencia Védnöksége és a Hazafias Népfrent kiadványa, Budapest.
- Baumann Tímea 2009. Ciceu Anton – Csicsó Antal: Buchet – Bokréta. Gonda Könyvkiadó. Eger, 2006. *Hungarológiai Évkönyv* 10: 195–200.
- Borsos Levente 2013. *Balassi-füzetek: 1*. Gordos Katalin – Varga Virág: *Miénk a vár!* 2011. Balassi Intézet, Budapest, 60 p.; 2. Gordos Katalin – Varga Virág: *Ünnepeljünk együtt!* 2012. Balassi Intézet, Budapest, 60 p. *THL2* 2013/1–2: 143–146.
- Ciceu, Anton / Csicsó Antal 2006. *Buchet – Bokréta*. Gonda Könyvek, Eger.
- Dávid Mária 1996. Új területek a magyar mint idegen nyelv oktatásában. A *Csön-csön gyűrű* és a *Kerek percc* című kísérleti magyar nyelvkönyvek bemutatása. *Intézeti Szemle* 18/1: 93–96.
- Dr. Illésné Dr. Kovács Mária 2010a. *Irodalom 5. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Dr. Illésné Dr. Kovács Mária 2010b. *Irodalom 6. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Dr. Illésné Dr. Kovács Mária 2012a. *Irodalom 3. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Dr. Illésné Dr. Kovács Mária 2012b. *Irodalom 4. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Gordos Katalin – Varga Virág 2011. *Miénk a vár! Balassi-füzetek 1*. Sorozatszerkesztő: Maróti Orsolya. Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest.
- Gordos Katalin – Varga Virág 2012. *Ünnepeljünk együtt! Balassi-füzetek 2*. Sorozatszerkesztő: Maróti Orsolya. Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest.
- Kecskés Judit – Kovács Mária 2015. A tantárgyi szakszókincs, szaknyelvoktatás és a magyar mint idegen nyelv (MID) tanítás érintkezési pontjai. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 10/2: 124–139.
- Kecskés Judit 2011. *Nyelvtan 8. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Kecskés Judit 2013. *Hon- és népismeret II. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Kollár Krisztián 2013. *Hon- és népismeret I. Együtthaladó. Migráns gyermekek az iskolában*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Kovács Tünde (főszerk.) 2005. *Magyarul tanulo(ó)k*. II/2. Bécs.
- Kovács Tünde (főszerk.) 2009. *Magyarul tanulo(ó)k* VI/2. Bécs.
- Kovács Tünde (főszerk.) 2010. *Magyarul tanulo(ó)k* VII/1. Bécs.
- Laczkó Zsuzsa 2002. *Szemezgető*. Debreceni Nyári Egyetem, Debrecen.
- Maróti Orsolya – Sipos Linda 2015. *Mesélj nekem! Balassi-füzetek 4*. (Sorozatszerkesztő: Maróti Orsolya) Balassi Intézet – Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest.
- Szende Aladár 1996. Lektorai vélemény a *Kerek percc* című, a Lendvai I. sz. Kéttannyelvű Általános Iskola 4. osztályai számára készült kísérleti tankönyvről. *Intézeti Szemle* 18/1: 96–98.
- Varga Csilla – (P. Nagyné) Vidéki Erzsébet – Gróf Annamária – Szende Virág 2007. *Kiliki a Földön 1–2. Magyar nyelvkönyv gyerekeknek*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Walsch Mester Ágnes – Kovács Renáta 2018. *Variációk újabb négy témára*. Szókincsfejlesztő feladatgyűjtemény haladóknak. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Zajacz Zita 2014. Bándli Judit – Gordos Katalin – Maróti Orsolya: *Játssz velünk! THL2* 2014/2: 133–136.

Internetes oldalak

A só (Benedek Elek): <https://mek.oszk.hu/00200/00232/html/01.htm#16>

Bartók-rend: <http://systems.zti.hu/br/hu>

Easy Hungarian: <https://www.easyhungarian.com/>; <https://www.easyhungarian.com/blog/egy-magyar-nepdal-a-hungarian-folk-song>

Együtthaladó: www.egyutthalado.uni-miskolc.hu

Geolingvisztikai Műhely: <http://geolingua.elte.hu/>

Magyaróra: <https://magyarora.com/magyar/index.html>

Mid Van: <https://mid-van.hu/>

MidKid: <https://midkid.org/>

Muravidéki kerekperec: <http://www.muravidekiertektar.si/?p=398>

MTA Zenetudományi Intézet online adatbázisa: <http://db.zti.hu/>

Néptánc Tudástár: <https://neptanctudastar.abtk.hu/hu>

Száraz tónak nedves partján...: <https://www.youtube.com/watch?v=3lFTgCV7EYQ>

Variációk...: https://isc.pte.hu/hu/variaciok_ujabb_negy_temara_hanganyagok

Máté, Zsuzsanna

Ethnographic contents and folklore elements in Hungarian as a second language teaching resources

The implementation of various topics and elements of Hungarian ethnography and folklore in the teaching of Hungarian as a foreign language (HFL) can not only be useful in the teaching of language (e.g., pronunciation, vocabulary, or even grammar) and in the mediation of culture (e.g., cultural awareness), but it can also help to develop a positive attitude towards the Hungarian language and culture in learners, and it can also enhance their learning motivation. Through an analysis of a wide range of teaching resources used in HFL today, the paper discusses what ethnographic contents and folklore elements are, can be, and should be taught – and how – to various students of Hungarian as a foreign language today.